

BƏDƏLOVA RƏHİLƏ

BDU-nun «politologiya və sosiologiya»

kafedrasının müəllimi, dosent

E-mail: xatirabdu@yandex.ru

SEPARATİZM VƏ TERRORİZM

Açar sözlər: Terror, Beynəlxalq terror, Separatizm**Ключевые слова:** Террор, Международный террор, сепаратизм.**Key words:** Therror, international therror, separation.

2001-ci il sentyabrın 20-də ABŞ-də törədilən terror hadisəsindən sonra antiterror əməliyyat həyata keçirildi. Əfqanıstan və İraq ABŞ-ın hərbi qüvvələrinin nəzarəti altına keçdi. Lakin terror hadisəsinin qarşısını tamamilə almaq mümkün olmayıb. **Terror** bu gündə davam edir.

Ölkə daxilində və xaricində terrorizmə qarşı mübarizə aparmaq dövlətin siyasi strategiyasının tərkib hissəsinə daxildir. Beynəlxalq hüquq qaydalarında terrorçuluq təhlükəli cinayət hesab edilir. Beynəlxalq münasibətlərin normal qaydalarını pozan zorakılıq, terror aktları dünyanın demokratik dövlətləri tərəfindən pislənir. II Dünya müharibəsindən sonrakı dövrdə beynəlxalq terrorizm ayrı-ayrı ölkələrdə siyasi təşkilatlar halında qruplaşır. Avropada sağ və sol siyasi qruplar bir-birinə qarşı mübarizədə terrordan istifadə edirlər.

Əsrin əvvəlindən «Daşnaqsütün» partiyasının strukturunda «terror komitəsi», «qorxutma komitəsi» və digər komitələrin silahlı dəstələri yaradılmışdır.

Beynəlxalq terrorizmin təzahür formaları aşağıdakılardan ibarətdir: insan alveri; uşaq orqanlarının satılması; sənət əsərlərinin oğurlanması (hər il 4,5 milyard dollarlıq sənət əsəri oğurlanır); kompüter cinayətkarlığı; beynəlxalq narkotika alveri; ictimai-siyasi xadimlərin öldürülməsi; təyyarə oğurluğu; yaşayış binaların partladılması; beynəlxalq korrupsiya. **1**

Erməni terrorçuları Türkiyə dövlətinin xarici ölkələrdəki diplomatlarını terror yolu ilə öldürməklə «erməni xofu» yaratmağa çalışırdılar.

XX əsrdə beynəlxalq terrorizmin fəaliyyət sahələri genişləndi. 1900-cu ildə İtaliya kralı Umerto, 1901-ci ildə ABŞ prezidenti U.Makkinli öldürüldü. 1914-cü ildə Serbiyada avstriya-Macaristan imperatorunun vəliəhdi Frans Ferdinandın öldürülməsi I Dünya müharibəsinin başlanması üçün bəhanə oldu. XX əsrin 70-ci illərində avropada «Qırmızı briqada» adlanan terrorçu neofaşist qruplar yaradıldı. 90-cı illərdə Yaponiyada «Aum Sinriko» təriqəti zəhərli qazla insanlara məhv etmək istəyirdi. Müasir dövrdə inkişaf etmiş ölkələrdə kompüter terrorçuluğu geniş yayılır, dövlətin hərbi sirri, məxfiliyi öyrənilməyə çalışılır.

Azərbaycanın daxili etnik tərkibi müxtəlifdir. Xarici təxribatçılar milli etnik ziddiyyətlər törətməklə qeyri-sabit vəziyyət yaradır və ölkənin suverenliyinə qəsd edirlər. Belə qəsdlərdən biri də «Kürd problemi»dir. Kəlbəcər, Laçın, Zəngilan, Qubadlı rayonu ərazilərində yaşayan kürdlər hazırda qaçqın vəziyyətindədirlər. «Kürd problemi» Moskvada və Ermənistanda hazırlanmış siyasi ssenarinin

bir istiqamətidir. Azərbaycan Respublikası ərazisində «Kürdüstan dövləti»ni yaratmaq cəhdi müstəqil dövlətin suverenliyinə qarşı çevrilən siyasi terrorçuluq, təxribatıdır. Azərbaycanda heç bir «Kürd problemi» yoxdur. Qaçqın vəziyyətində yaşayan kürd əhalisi Azərbaycan dövlətinin ərazi bütövlüyü uğrunda apardığı siyasəti müdafiə edir.

Kürdlər Türkiyənin, Suriyanın, İraqın, İranın ərazisində yaşayır. Azərbaycan Respublikasında 13,1 min nəfər kürd yaşayır. Azərbaycanda yaşayan kürdlər heç biri terrorçuluq hərəkatı ilə məşğul olmayan dinc sakinlərdi. Xarici ölkələrdə yaşayan kürd terrorçu qüvvələrindən bəzi dövlətlər öz siyasi məqsədlərini həyata keçirmək üçün istifadə edirlər.

Beynəlxalq terrorizmin fəal iştirakçısı Daşnaksütun İnqilabi Feredasiyasının ABŞ, Fransa, Livan, Suriya, Yunanıstan, Avstraliya və başqa xarici ölkələrdə təşkilatları yaradılmışdır. Xankəndində «Haydat» («Erməni məsələsi») adlı terrorçu təşkilatı Azərbaycan Türkiyə, Gürcüstan ərazilərindən Bağlıq Qarabağı, Naxçıvanı, Qarsı, Ərdəhani, Axalsikini Ermənistanla birləşdirmək tələbini irəli sürürlər. «Böyük Ermənistan» dövlətini yaratmaq üçün terror təşkilatından istifadə edir, Kürd Fəhlə partiyasını (PKK) və separatçı dəstələri silahlandırırlar. Erməni terrorçu təşkilatı olan ASALA ilə PKK terrorçuları Türkiyə və Azərbaycan əleyhinə vahid cəbhədə birləşir. Beyrutda Azərbaycan ərazisində kürd dövləti yaradılmışdır. Lakin bu strategiya kürd terrorçularını təmin etmir. Onlar İran, İraq, Türkiyə ərazisi hesabına dövlət yaratmaq siyasətini terror yolu ilə həyata keçirməyə çalışırlar.

PKK İraqın Şimal hissəsində, Türkiyənin sərhəd zonalarında yerləşərək terror hadisəsi törədirlər. Əsas məqsədləri Türkiyənin Sərd ərazisini parçalamaqdır. Məhz buna görə də Türkiyənin silahlı qüvvələri separatçı, təcavüzkar terrorçuları ölkəni təmizləmək üçün geniş miqyaslı hərbi əməliyyat həyata keçirirlər.

1992-ci ildə Kürd Assambleyası yaradıldı. Assambleyaya Kürd Demokratik Hərəkatı və Kürdüstan Vətənpərvər İttifaqı başçılıq edirlər. Assambleyanın məqsədi Kürdüstan dövləti yaratmaqdan ibarətdir. Kürd Fəhlə Partiyasının başçılıq etdiyi hərbişədirilmiş terrorçu dəstələr Türkiyənin cənub-şərqində müstəqil dövlət yaratmaq istəyirlər. Türkiyə Respublikasının təhlükəsizlik qüvvələri terrorçuluğun və separatizmin qarşısını alır.

1989-cu ildə Moskvada «Yaqbul» («Birlik») təşkilatı yaradıldı. Təşkilat Azərbaycan Respublikası ərazisində «Konfederativ kürd dövləti» yaratmaq vəzifəsini həyata keçirir. Kürd terrorçu dəstələri Azərbaycan ilə Türkiyə arasında dostluq münasibətini pozmağa cəhd edirlər. İran, İraq, Suriya və Türkiyənin dağlıq yerlərində yaşayan kürd terrorçu dəstələrini Rusiya ilə Ermənistan silahlandırır. 1994-cü ildə Ermənistanda PKK-nın 21 bazası yaradılmışdı.

Erməni terrorçu təşkilatları siyasi partiyalar adı altında gizlənərək fəaliyyət göstərirlər. 1885-ci ildə Van şəhərində Armenikan, 1887-ci ildə Jenevrədə Hicak, 1890-cı ildə Tiflisdə Daşnaq (Erməni İnqilab Federasiyası) yaradıldı. 1891-ci ildən başlayaraq Türkiyə hakimiyyət orqanlarına qarşı gizli hərbi dəstələr yaradılır. Daşnaklar müxtəlif silahlardan istifadə edərək məqsədlərinə çatmaq, «Böyük Ermənistan dövləti» yaratmaq istəyirdilər. 1920-1922-ci illərdə Belqrada tələğ paşanı, Tiflisdə Camal paşanı, Berlində Bahəddin Şakiri öldürdülər. Erməni sui-qəsdli sonrakı tarixi dövrdə də davam etdi. 1975-ci ildə Türkiyənin Avstriyada, 1982-ci ildə Los-Ancelesdə konsulu, 1883-cü ildə Lissabonda səfiri, Yuqosaviyada səfiri öldürüldü. 1975-ci ildə ASALA hərbişədirilmiş terrorçu təşkilatı, 1982-ci ildə «Erməni inqilab ordusu» yaradıldı. Azərbaycana qarşı müharibədə Daşnaq və ASALA hərbi təşkilatı birgə fəaliyyət göstərirlər.

Beynəlxalq terroristlər dünya dövlətlərinin qəbul etdikləri beynəlxalq normalara zidd olaraq xarici dövlətlərin, təşkilatların başçılarına, diplomatlara, vəzifəli şəxslərə qarşı silahlı yollarla qəsdlər edilməsini, təxribatlar törədilməsini, separatizm vasitəsilə ölkənin parçalanmasını nəzərdə tuturlar. Avrasiyanın cənubunda erməni terrorizmi güclənmişdir. Beyrut, Nikosiya erməni terrorçularının mərkəzi kimi tanınır. **2** Yaxın Şərq ölkələrində erməni və kürd terrorçularının strukturları yaradılır. «Van», «Erməni xalq hərəkatı», «Erməni məsələsi», «Mezdan Murad» və başqa adlar altında yaranan terrorçu hərbi dəstələr azərbaycanlılara qarşı soyqırımı törədirlər. Beynəlxalq terrorizmin Azərbaycana qarşı güclənməsinin əsas səbəbi neftin beynəlxalq strateji əhəmiyyəti ilə bağlıdır. Azərbaycan neftinin magistral vasitəsilə birbaşa Qara dəniz və Aralıq dənizi sahillərinə çıxmasına mane olmaq üçün erməni və kürd terrorizmindən istifadə edilir.

Moskvada kürd təşkilatları siyasi fəaliyyətlərini gücləndirir. «Kürd evi», «Kürd komitəsi», «Aksina Velfüm» qəzeti antiazərbaycan təbliğatı aparırlar. İranda «Rəkazim», «İranın qərbi», «Şain sülaləsi» silahlı dəstənin on mindən çox üzvü vardır. **3** PKK-nın Moskvada yerləşən təşkilatının başçısı M.Velat bəyanat vermişdir ki, neft marşrutuna yalnız türkiyə və Azərbaycana qarşı deyil, digər dövlətlərə qarşı yönəlmişdir.

Ermənilərin tələblərinin ödənilməsi dövlətlər arasında ziddiyyətləri kəskinləşdirir. Geosiyasi marağı həyata keçirmək üçün beynəlxalq terrorizmdən istifadə edilir.

İsrail kəşfiyyatının məlumatına görə 80-ci illərdə kürd PKK, erməni ASALA terrorçu dəstələri yunan hərbi bazalarında hazırlanır.

«Talış-Muğan respublikası», «Ləzgistan», «Kürdüstan» respublikaları ölkəmizə qarşı xaricdə hazırlanan təxribatçılıq siyasətidir. Azərbaycan dövlətçiliyinə qarşı yönəldilən terror, təxribat və digər düşmənçilik aksiyalarının qarşısını almaq ölkənin siyasi strategiya vəzifələrindən biridir. Azərbaycanın müstəqil siyasət aparması, «Əsrin müqaviləsi», Neft trans kəmərləri, «İpək yolu»nun bərpası xarici təxribatı gücləndirir. Terrorizmin, təxribatın qarşısını almaq üçün ölkədə güclü təhlükəsizlik sistemi yaradılır.

Ermənistanın Azərbaycanın işğal edilmiş ərazisində «bufer dövlət», «Dğalıq Qarabağ dövləti» yaratmaq təcavüzkarlıq siyasətidir. Təcavüzkarlığın qarşısını almaq, ərazi bütövlüyünü bərpa etmək Azərbaycan dövlətinin başlıc strategiya vəzifəsidir.

Terrorizmdə günahlandırılan dini sektarlardan biri vəhhabiçilikdir. Sekta XVIII əsrdə Məhəmməd İbn əl-Vəhhab tərəfindən yaradılmışdır. Vəhhabi sektası islam dinini kənar müdaxilədən «təmizləmək» vəzifəsini qarşıya qoyarkən hərbi gücdən istifadə edir. «Təmiz islam» dövləti yaratmaq ideyası vəhhabizmin siyasi strategiyasında mühüm yer tutur. Vəhhabizm Səudiyyə Ərəbistanında, Suriyada, Kuveytdə, Əfqanıstanda, Orta Asiyada, Şimali Qafqazda geniş yayılmışdır. Rusiya Federasiyasında vəhhabiçilər islam terrorçuları adlandırılır.

Çeçenistanda güclü olan vəhhabiçilərlə Rusiya hakimiyyət arasında 1992-1994, 1999-cu ildən sonrakı müharibəni yerli əhali milli-azadlıq, müstəqillik uğrunda mübarizə, digər tərəf isə beynəlxalq terrorizmə qarşı mübarizə adlandırır. Vəhhabiçilərin Dağıstanın bir neçə bölgəsində «İslam dövləti» qurması, Çeçenistanda şəriət məhkəməsinin yaradılması siyasi strategiya cəhətdən düzgün olmayan fəaliyyət hesab edilir. Rusiya hakimiyyətinin vəhhabiçiliyi əsas götürərək Çeçenistanda etnik təmizləmə siyasətini dünya ictimaiyyəti qəbul etmir.

Vəhhabiçilik iqtisadi, dini və hərbi amilləri özündə birləşdirir. Azərbaycanda vəhhabiçiliyin yayılmasını təmin edən sosial və dini şərait yoxdur. Buna görə də Azərbaycanı vəhhabiçilikdə təqsirləndirmək böhtan və yalan üstündə qurulmuş siyasətdən başqa bir şey deyildir.

İstanbul Hərbi Akademiyası tərəfindən çap edilmiş «Milli güvənlik siyasəti və strategiyası» kitabında deyilir: «İrqi, etnik, din ədalətsizliyi davam etdikcə terrorizm bunlara çarə hesab edilir» 4 .

Terrorçuluq ölkədə qan tökməklə qorxu vəziyyəti, qeyri-stabil, psixoloji gərginlik, inamsızlıq yaratmağa çalışır. Azərbaycan dövləti terrorizmə qarşı fəaliyyətini beynəlxalq təşkilatlarla əlaqəli həyata keçirir. BMT təhlükəsizlik Şurasının 1999-cu il 15 oktyabr və 19 oktyabr tarixli terrorizmə qarşı mübarizə qətnamələrinin yerinə yetirilməsini təmin edən proqram hazırlayaraq həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikası beynəlxalq və regional təşkilatlar vasitəsi ilə terrorizmin qarşısının alınmasında iştirak edir. Sentyabrın 7-i 2000-ci ildən Qolpan Ata şəhərində MDB daxili işlər naxirlərinin terrorizmə qarşı mübarizədə əməkdaşları haqqında saziş bağlandı.

Beynəlxalq terrorçuluq müxtəlif formalarda fəaliyyət göstərir. Terrorun bütün formaları təhlükəlidir. Ən təhlükəli forma təjavüzkar separatizm suverenliyə qarşı çevrilir, ölkənin ərazi bütövlüyünü pozur. Buna görə də təjavüzkar separatizmdə terrorizm hadisəsinin qarşısını almaq dünya birliyinin başlıca məqsədi olmalıdır.

ƏDƏBİYYAT:

1. Hüseynov L. Beynəlxalq hüquq. B. səh 76
2. Dirçəliş jurnalı XXI əsr. №6. səh 5.
3. **Лукин В.Н. Глобализация и международный терроризм. М., 2006.** səh 304
4. Milli güvənlik siyasəti. İstanbul, 1996. səh 36

БАДАЛОВА Р.И.

кандидат философических наук, доцент

E-mail: xatirabdu@yandex.ru

СЕПАРАТИЗМ И ТЕРРОРИЗМ

По международно-правовым правилам терроризм считается опасным преступлением. Террористические акты, насилие, нарушающие законы международных отношений, отрицаются со стороны демократических государств. После второй мировой войны международный терроризм, в отдельных государствах, объединялся в политическую организацию. В Европе правые и левые политические группы используют друг против друга терроризм.

Международный терроризм действует в различных формах. Самая опасная форма выступает против захватчиков сепаратического суверенитета, нарушает территориальную целостность государства. Поэтому в захватническом сепаратизме главной целью должна быть борьба с терроризмом.

Терроризм, проливая кровь, создает страшную нестабильную, психологически-напряженную и неуверенную картину в государстве. Азербайджанское государство выступает против терроризма, вместе с международными организациями. ООН претворяет в жизнь постановление, по борьбе против терроризма, изданным 15 и 19 октября 1999 года.

BADALOVA R.I.*Candidate of philosophy science,***E-mail: xatirabdu@yandex.ru**

SEPARATENESS AND TERRORISM

Terrorism is considered as a very dangerous crime according to international rules. Terror actions, forces breaking of the rules of the international relations, all of there are refused by democratic government. After First world war international terrorism jointed as a politic organization in the separate part of the government. The Right an left politics groups use terrorism according to each other in Europe.

The international terrorism tokes place in the defend forms. The main dangerous from is against conferrer of separate independence, an the mentioned from breaker the territory wholeness of each government. That's why the main gain in the confuting separatism should be the fight against the terrorism. Terrorism by splitting blood creates awful and unstable, psychology affects and also unsure picture in all governments. Republic of Azerbaijanis keeps position against terrorism. With international organizations. OOH is engaging the uncles for fighting against terrorism, that was published in 15 and 19 th October in 1999 y.

Rəyçi: t.ü.f.d. S.M. Hacıyeva, t.e.d. M.B. Fətəliyev

Bakı Dövlət Universitetinin «Politologiya və sosiologiya» kafedrasının 24 may 2010-cu il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür. (protokol №6)